

Dilfuza URINBAYEVA,
mustaqil tadqiqotchi
E-mail: mutallibjonov1985@mail.ru

Jamoat havfsizligi universiteti dotsenti, PhD X.D. Xaqnazarov taqrizi asosida

THE NATURE AND CONTENT OF THE MILITARY PATRIOTIC SYSTEM

Annotation

This article provides information about the patriotic factors of attracting young people to the military field in military educational institutions. The purpose of the article is to create a sense of patriotism among citizens, to involve them in strengthening the country's defense capabilities, and to develop military skills necessary for the defense of the homeland.

Key words: patriotism, military education, homeland defense, military profession, military security, patriotic education.

СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

Аннотация

В данной статье представлена информация о патриотических факторах привлечения молодежи на военную службу в военно-учебных заведениях. Цель статьи – сформировать у граждан чувство патриотизма, вовлечь их в укрепление обороноспособности страны, развить военные навыки, необходимые для защиты Родины.

Ключевые слова: патриотизм, военное образование, оборона Родины, военная профессия, военная безопасность, патриотическое воспитание.

HARBIY VATANPARVARLIK TIZIMINING MOHIYATI VA MAZMUNI

Аннотация

Mazkur maqolada yoshlarni harbiy vatanparvarlik tizimining mohiyati va mazmuni haqida ma'lumotlar berilgan. Fuqarolarda vatanparvarlik hisini shakllantirish, ularni mamlakatning mudofaa qobiliyatini mustahkamlashga jalb qilish va vatan himoyasi uchun zarur bo'lgan harbiy ko'nikmalarni rivojlantirishdir.

Kalit so'zlar: vatanparvarlik, harbiy ta'lim, vatan himoyasi, harbiy kasb, harbiy xavfsizlik, vatanparvarlik tarbiyasi.

Kirish. O'zbekiston Respublikasi o'zining tashqi siyosatida tinchlikparvarlik yo'lini tutgan holda, bir vaqtda o'z fuqarolarining xavfsizligi, tinchlik va barqarorligini ta'minlash mas'uliyatini zimmasiga oladi. Bu borada mamlakatimiz, o'zining boy tarixiy va harbiy merosidan ilhomlanib, Jaloliddin Manguberdi, Amir Temur va Zahiriddin Muhammad Bobur kabi buyuk sarkardalarimizning jangovar an'alarini munosib ravishda davom ettirishga intiladi.

O'zbekistonning harbiy xizmatchilari, o'z vazifalariga sadoqat bilan yondashib, el-yurt himoyasi yo'lida mard va jasur bo'lish bilan birga, metin qalqon vazifasini o'taydi. Ular, O'zbekistonning chinakam vatanparvar bahodirlari sifatida tan olinishi va bu borada xalqimiz ularga cheksiz hurmat va ehtirom bilan qaraydi. Shuning uchun, har bir O'zbekiston fuqarosi, Vatan posbonlari bo'lgan bu botir va dovyurak harbiylarimiz bilan haqli ravishda faxrlanadi va ularning jasorati va qahramonligi har doim yuksak qadrlanadi.

Mavzu bo'yicha adabiyotlar tahlili. Mustaqillik yillarida yoshlarda harbiy vatanparvarlik tarbiyasini takomillashtirish va harbiy kasblarni egallash masalalari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimov asarlarida[1], A. Bo'tayev. "Akademik litsey va kasb-hunar kollejlarda harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi" o'quv-uslubiy qo'llanma[2], A.R. Mirzayev. "Yangi O'zbekistonni rivojlantirish jarayonida yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning innovatsion texnologiyalari"[3], K.R. Abdullayev "Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining vatanparvarlik sifatlarini tarbiyalash texnologiyasini takomillashtirish" (Axborot ta'lim muhitida) Pedagogika fanlari falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferatida[4] harbiy vatanparvarlikni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar olib borgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son Farmoni, 2020-yil 6-noyabrda "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6108-soni Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-

yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni, 2019-yil 28-iyundagi "O'smirlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash hamda O'zbekiston Respublikasi Qurolli kuchlari va davlat xizmati uchun kadrlar zaxirasini tayyorlash tizimini takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4375-son qarori, 2019-yil 12-sentabrdagi "O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risida"gi nizomni tasdiqlash haqida"gi PQ-4447-sonli qarori, shuningdek, mazkur sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda bo'yicha o'rganilgan.

Tadqiqot obyekti sifatida Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash jarayonlari olingan. Harbiy akademik litseylar, umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchi yoshlarning harbiy vatanparvarlik tarbiyasining mafkuraviy va uslubiy-metodologik xususiyatlari o'rganilgan.

Tadqiqot ilmiy yangiligi.

Mustaqillik yillarida yoshlarda harbiy vatanparvarlik tarbiyasi bo'yicha tarixiy tahlillar olib borish, harbiy sohaga o'qitishning vizual-tadqiqiy samaradorligini kengaytirish;

Vatan himoyasiga doimo tayyor bo'lish va Qurolli Kuchlar safida xizmat burchini o'tayotgan yoshlar bilan faxrlanish, konstitutsion burch va harbiy qasamyodga sodiqlik tuyg'ularini shakllantirish.

harbiy xizmat sharoitlariga moslashish va harbiy ixtisosliklarni puxta egallash, har qanday qiyinchilikka tayyor turish, matonat va jasorat fazilatlarini mustahkamlash, qurol-aslaha, harbiy texnika, davlat va harbiy mulkni asrab-avaylash ko'nikmalarini rivojlantirish.

jangovar tayyorgarlik va harbiy mahoratni muntazam oshirib borish, harbiy jamoada qaror topgan o'zaro yordam va do'stona munosabatlarni qadrlash kabi fazilatlarini shakllantirish.

Tadqiqot metodologiyasi. Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularning ruhiy va ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishga qaratilgan muhim jarayondir. Bu jarayon yoshlarda zarur hayotiy bilimlar, ko'nikmalar va mahoratlar hamda mustahkam iroda va yuksak ma'naviy-axloqiy

qadriyatlarini shakllantirishni o'z ichiga oladi. Ushbu tarbiya usullari yoshlarning ongiga, ruhiyatiga va amaliy faoliyatiga chuqur ta'sir ko'rsatishga mo'ljallangan bo'lib, ularni jangovar ruhda va fuqarolik fazilatlarini bilan boyitadi. Quyidagilar yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning asosiy usullaridan hisoblanadi: ishonitirish; mashq qildirish va mustaqil ishlash; kuzatish; rag'batlantirish; o'rnak ko'rsatish, shaxsiy namuna va boshqalar.

Tahlillar va natijalar. Tadqiqotimiz natijasida biz harbiy vatanparvarlik tizimining mohiyati va mazmuni quyidagi asosiy komponentlarga bo'lishimiz mumkin:

Harbiy vatanparvarlik, avvalo, fuqarolarda vataniga muhabbat va sadoqat, tarix va madaniyatga hurmat tuyg'ularini shakllantirishga qaratilgan. Bu jarayon, ta'lim tizimi orqali, jumladan maktablar, kollejlari va oliy o'quv yurtlarida amalga oshiriladi. Vatanparvarlik darslari, tarixiy sanalar va milliy bayramlar nishonlanishi bu jarayonning ajralmas qismidir.

Harbiy-targ'ibot ishlari: Harbiy vatanparvarlik tadbirlari, seminarlar va konferensiyalar tashkil etiladi. Bular yoshlarga harbiy hayotni yaqindan tanishtirishga yordam beradi va ularda harbiy kasbga bo'lgan qiziqishni uyg'otadi.

Harbiy o'quv yurtlari va kurslar: Maxsus harbiy o'quv yurtlari va tayyorgarlik kurslari yoshlarga harbiy bilimlar va ko'nikmalarni o'rgatish bilan bir qatorda, ularni jismoniy va psixologik jihatdan harbiy kasbga tayyorlaydi. Bunday ta'lim yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Harbiy-sport musobaqalari va mashqlar: Jismoniy chiniqtirish va sport musobaqalarida ishtirok etish yoshlarni nafaqat jismonan, balki ma'nan ham mustahkamlaydi. Bular orqali ular jamoada ishlash, o'zaro hamkorlik va liderlik ko'nikmalarini rivojlantiradi, bu esa harbiy kasb uchun zarur xislatlardir.

Qahramonlar va namunali shaxslar bilan uchrashuvlar: Tarixiy va zamonaviy qahramonlar, jangchi-veteranlar bilan uchrashuvlar tashkil etish yoshlarga ularning tajribalaridan o'rganish imkonini beradi. Bu tadbirlar yoshlarda vatanparvarlik hisi va harbiy kasbga hurmat tuyg'usini oshiradi.

Media va ijtimoiy tarmoqlar orqali targ'ibot: Televizion dasturlar, film va hujjatli filmlar, shuningdek ijtimoiy tarmoqlarda vatanparvarlik va harbiy mavzularni yoritish orqali yoshlar orasida harbiy kasbga bo'lgan qiziqishni kuchaytirish mumkin.

Bu kabi tashabbuslar yoshlarni harbiy kasbga yo'naltirishda muhim ahamiyat kasb etadi va ularda vatanparvarlik hisi bilan bir qatorda, harbiy kasbga bo'lgan intilish va tayyorgarlikni ham rivojlantiradi.

Yoshlarda harbiy vatanparvarlikni shakllantirish muhim vazifalardan biridir, chunki bu yoshlar orasida milliy g'urur, mamlakatga sodiqlik va himoya qilishga tayyor bo'lish tuyg'ularini rivojlantiradi. Bu jarayon quyidagi usullar orqali amalga oshirilishi mumkin:

1-rasm. Yoshlarda harbiy vatanparvarlikni shakllantirishning usullari.

Bu usullar yordamida yoshlar o'z vataniga bo'lgan muhabbat va mas'uliyat hisini chuqurroq his qilishadi va zarur vaziyatlarda uni himoya qilishga tayyor bo'ladilar. Xalqning tinch hayoti va mamlakat xavfsizligi kafolati, mustaqil rivojlanish va ijtimoiy munosabatlarni yangilash yo'liga qadam qo'yan yosh mamlakat mustaqilligini qo'riqlaydigan Qurolli Kuchlarimizning tarixiy vazifasi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 64-moddasida yozilgan: O'zbekiston Respublikasini himoya qilish O'zbekiston har bir fuqarosining burchidir. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga muvofiq, mamlakatni himoya qilish nafaqat davlatning, balki har bir fuqaroning muqaddas burchidir. Bu prinsip, O'zbekiston Respublikasining suverenitetini, hududiy yaxlitligini va xavfsizligini ta'minlash maqsadida fuqarolarning faol ishtirokini anglatadi. Fuqarolarning bu burchi, ularning Vatanga bo'lgan sadoqati, mamlakatning kelajagi uchun mas'uliyat hisi va milliy g'ururni o'zida mujassam etadi.

Bu burch turli shakllarda namoyon bo'ladi: harbiy xizmat, fuqarolik himoyasi, ekologik muhofaza va ijtimoiy himoyaga qo'shilish kabi. Harbiy xizmat, fuqarolarni mamlakat chegaralarini himoya qilishga tayyorlashni o'z ichiga oladi, bu esa O'zbekistonning mustaqilligini va xavfsizligini kuchaytiradi. Fuqarolik himoyasi, favqulodda vaziyatlarda aholini himoya qilish va zarar ko'rishini kamaytirish choralarini ko'rishni talab etadi. Ekologik muhofaza, atrof-muhitni saqlash va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Ijtimoiy himoya esa, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlash orqali jamiyatda

barqarorlik va adolatni mustahkamlashga yordam beradi. Shuningdek, fuqarolar o'z burchlarini turli ijtimoiy va iqtisodiy faoliyatlar orqali, masalan, soliqlarni vaqtida to'lash, qonunlarni hurmat qilish, jamiyatdagi adolatsizliklarga qarshi turish kabi ko'rinishlarda ham bajarishlari mumkin. Bu harakatlar O'zbekistonning kelajagini yanada yorqin va barqaror qilishga xizmat qiladi. Umuman olganda, O'zbekiston Respublikasini himoya qilish har bir fuqaroning burchi bo'lib, bu ularning Vatanga, uning qonunlari va qadriyatlariga bo'lgan hurmatining ifodasidir. Har bir fuqaro o'z burchini anglagan holda, mamlakatning ravnaqiga hissa qo'shishi lozim. Bu esa, nafaqat jamiyatning, balki har bir shaxsning farovonligiga olib keladi.

Oliy harbiy ta'lim muassasalariga nomzodlarni saralash va tanlab olish tizimini yanada takomillashtirish kabi Mard o'g'lon haqida Mahmud Zamaxshariy yozadi: "Mard kishi mag'lub bo'lgani bilan uning martabasi past bo'lmas, mashaqqatu tashvishga giriftor bo'lsa-da, xor bo'lmas"[5]. O'sib kelayotgan yosh avlodni barkamol inson, vatanparvar jonkuyar sifatida tarbiyalash juda muhim vazifa hisoblanadi. Bunday tarbiya jarayonida mustaqillikning olib kelgan imkoniyatlaridan foydalanish, shuningdek, boy tarixiy va ma'naviy merosimizdan oqilona foydalanish alohida ahamiyatga ega.

Yoshlarni O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari safida xizmat qilish uchun tayyorlash Davlat miqyosidagi vazifa sanaladi. Shu vazifani hal qilishda "Chaquiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlik, shu jumladan fuqaro muhofazasi va tibbiy bilim asoslari bo'yicha tayyorgarlik o'quv dasturidagi majburiy fan bo'lib, umumiy o'rta, o'rta maxsus va boshlang'ich professional ta'lim muassasalarida chaquiruvga qadar tayyorgarlik

o'qituvchilari tomonidan bitirish yili arafasidagi kurslardan yoki sinflardan boshlab o'tiladi"[6].

Yoshlarga beriladigan harbiy ta'lim, ularga harbiy qismlarda o'tkaziladigan o'quv-jangovar mashqlar, harakatlar va amallarni muntazam takrorlash orqali o'rgatish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon natijasida yoshlar zarur harbiy bilimlar va kasbiy ko'nikmalarni egallaydi, bu esa ularning harbiy sohadagi mahoratlarini mustahkamlab, vatan himoyasiga tayyorgarlik ko'rishlarini ta'minlaydi. Shuningdek, milliy o'zlikni anglash va vatanparvarlik g'oyalari bilan sug'orilgan, chuqur fikrlovchi yoshlarni tarbiyalash ham dolzarb ahamiyatga ega. Vatanparvarlik, yuksak insoniy fazilatlaridan biri sifatida, Hadisi Sharifda ham "Vatanni sevmoq – iymondandur" deb ulug'lanadi. Bu, o'z navbatida, yoshlarda milliy g'urur va ruhiy barkamollikni rivojlantirishga, shuningdek, ularning milliy o'zlikni chuqurroq anglashga intilishlarini kuchaytirishga yordam beradi. O'tmishda jahon sivilizatsiyasiga ulkan hissa qo'shgan xalqimizning bugungi avlodlari o'z meroslarining jahon xalqlari tomonidan tan olinishini qadrlashi kerak, chunki bu meros ularni milliy o'zlikni anglashga va o'zlarini dunyoda munosib o'rin egallashga undaydi.

Umumta'lim o'quv muassasalarida, o'rta maxsus va o'rta kasb-hunar ta'limi muassasalarida o'quvchilarni, shu jumladan oliy ta'lim dargohlarida ta'lim olayotgan talaba – yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tayyorlash endilikda ta'lim – tarbiya ishlarining barcha tizimlari orqali amalga oshirilmoqda.

Quyidagilar yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning asosiy vazifalari hisoblanadi[7]: yoshlarni milliy g'oya va Vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularning qalbi va ongiga Vatan himoyasi sharafli va muqaddas burch ekanini chuqur singdirish; qadimiy tariximiz va madaniyatimiz, jonajon Vatanimizning mustaqilligi va ravnaqi yo'lida fidokorona kurashgan milliy qahramonlarimiz bilan faxrlanish, ularga munosib bo'lish tuyg'usini shakllantirish, milliy armiyamizning qudrati va salohiyatiga bo'lgan ishonchni kuchaytirish; milliy armiyamizga jismonan baquvvat va ma'nan yetuk yoshlar zarurligi, harbiy xizmat har bir O'zbekiston fuqarosi uchun muqaddas burch ekanini haqidagi tushunchani hamda bu boradagi nazariy-amaliy ko'nikmalarni mustahkamlash;

Darhaqiqat, Vatanga bo'lgan chinakam sadoqatli himoya qilishga qodir bo'lishni ham talab qiladi. Shunday ekan, o'quvchilarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ta'lim muassasalarining asosiy vazifalaridan biri bo'lib, bu jarayon har tomonlama ya'ni nazariy va amaliy bilimlarni o'z ichiga olishi kerak.

Xulosa va takliflar. Darslarni takomillashtirish: "Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi" fanini yanada rivojlantirish, uning o'quv dasturlarini zamonaviy talablarga moslashtirish. Bu fan doirasida o'quvchilarga Vatanni himoya qilishning ahamiyati va usullari shuningdek, milliy qahramonlik tarixi haqida bilim berish muhimdir.

Amaliy mashg'ulotlar: Nazariy ta'lim bilan birga, amaliy mashg'ulotlarni ham joriy etish. Bu mashg'ulotlar o'quvchilarga nafaqat asosiy harbiy ko'nikmalarni, balki jamoaviy ishlash, rahbarlik qilish va strategik fikrlash ko'nikmalarini ham rivojlantirishi mumkin.

O'quvchilarning daxldorligini oshirish: Ta'lim muassasalari o'quvchilarning vatanparvarlik hisini kuchaytirish maqsadida turli tadbirlar, muloqotlar va majlislar tashkil etishi mumkin. Bu tadbirlar orqali o'quvchilar Vatan tarixi va madaniyatiga yanada chuqurroq sho'ng'ishi mumkin.

O'zaro Hamkorlik va aloqalarni mustahkamlash: Turli ta'lim muassasalari orasida harbiy tanlov va mashg'ulotlar olib borish.

Harbiy vatanparvarlik tarbiyasi bo'yicha masalalar boslang'ich harbiy tayyorgarlik fanni maktabning quyi bosqichidan o'rganish asosida harbiy sohaga yanada qiziqishlari ortib boradi. Amir Temur "Temur tuzuklari" asarida "Amr qildimki, qaysi bir amir biron mamlakatni fath etsa, yo g'anim lashkarini yengsa, unga uch narsa bilan imtiyoz bersinlar: faxrli xitob, tug' va nog'ora topshirib, uni «bahodir» deb atasinlar; uni davlat va saltanat sherigi (deb) bilib, kengash majlisiga kirgizsinlar; unga chegara viloyati topshirilsin va o'sha yerlik amirlar unga bo'ysunsinlar. Agar amirlardan qaysi birovi to'rani (xon o'g'lini) yengsa yoki biron amirzodaga shikast yetkazsa, yo biror o'lka xonini mag'lub etsa, uni yuqoridagi tartibda mukofotlasinlar"[8].

Hulosa qilib, yoshlarni harbiy vatanparvarlik tarbiyasining modernizatsiyalashuvini yildan yilga katta e'tibor qaratilib kelinmoqda, bu esa yurtimiz tinchlik-osoyishtaligini ta'minlashning garovidir. Ulamolardan biri: "Har bir millatning saodati, davlatlarning tinch va rohati yoshlarning yaxshi tarbiyasiga bog'lidir"[9], – deb aytgan. "Alxosil, Tarbiya biz uchun yo hayot - yo mamot, yo najot - yo halokat, yo saodat - yo falokat masalasidir"[10] deb bejizga aytilmagan. U jamiyatni rivojlantiruvchi, shaxsni faol fuqaro maqomida o'z Vatanga fidoyi bo'lib xizmat qilishga safarbar etuvchi ichki kuch sifatida xizmat qiladi va ijtimoiy hodisa sifatida har qanday millat va davlatning yashashi va rivojlanishini mustahkamlovchi asosiy omil hisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Karimov I. A. Milliy armiyamiz-mustaqilligimizning, tinch va osoyishta hayotimizning mustahkam kafolatidir. T.: O'zbekiston nashriyoti. 2003 yil.
2. A. Bo'tayev. Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi o'quv-uslubiy qo'llanma.
3. A.R. Mirzayev. Yangi O'zbekistonni rivojlantirish jarayonida yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning innovatsion texnologiyalari. Toshkent O'zbekiston Davlat Jahon tillari Universiteti 2023 yil
4. K.R. Abdullayev. Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarining vatanparvarlik sifatlarini tarbiyalash texnologiyasini takomillashtirish (Axborot ta'lim muhitida) Pedagogika fanlari falsafa doktori ... (PhD) dis. Avtoreferati. 2023 yil
5. Abul Qosim Mahmud az-Zamaxshariy. Nozik iboralar. Sharhlar muallifi va tarjimon U.Uvatov. – T.: Kamalak, 1992. – 55-b.
6. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 30-sentabrdagi "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi o'zbekiston respublikasi qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida"gi O'RQ-718-sonli Qonuni 13-moddaning birinchi qismi, 30.09.2021-y., 03/21/718/0920-son.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 23 fevraldagi "Yoshlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalash konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi 140-son qarori.
8. Temur tuzuklari. - T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa birlashmasi, 1991. - 64-b.
9. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: 2008.4-bet.
10. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: 2008.5-bet.